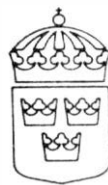

Motion till riksdagen

1987/88:Jo768

av Olof Johansson m. fl. (c)

om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken

Mot.
1987/88
Jo768-772

Sammanfattning

Miljöhänsyn måste byggas in i marknadsekonomin. Industrin måste stimuleras till resurshushållning och större långsiktighet anser centern.

En råvaruskatt bör införas på i första hand uran, kol och olja. Införandet av råvaruskatt innebär en omfördelning från skatt på arbete till skatt på råvaror. Arbetsgivaravgiften och inkomstskatten skall sänkas i motsvarande grad.

Miljöavgifter skall göra det lönsamt för företagen att minska sina utsläpp. Centern vill införa en avgift på svaveldioxid med 13 000 kr./ton. Regeringen bör också ta fram förslag om avgifter på freon, organiska lösningsmedel, vissa kväveoxider, klorföreningar och klorerade ligninrester från massaindustrin.

En obligatorisk ansvarsförsäkring på kemikalier bör införas för att förbättra kontrollen av miljö- och hälsofarliga kemikalier.

Centern uttalar sin kritik mot att regeringen inte har vidtagit åtgärder för att efterleva riksdagens beslut om en internationell luftvårdsfond. Fonden skall stödja åtgärder för att minska bl. a. de försurande utsläppen.

Ekonomi

En framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön måste vara centrala mål i den ekonomiska politiken. Det innebär bl. a. att miljöhänsynen måste byggas in i marknadsekonomin. Om inte sådana hänsyn tas så riskerar den ekonomiska politiken att inriktas mot mål, som visserligen hänger samman med delar av livskvaliteten, men som ligger vid sidan av det verkliga målet.

Så kan t. ex. ifrågasättas en ensidig inriktning mot ekonomisk tillväxt. En tillväxt som för med sig en försämrad miljö, regionala obalanser eller en ojämnare inkomstfördelning kan minska människors livskvalitet.

Miljöföreningarna orsakar redan i dag mycket stora ekonomiska skador. De årliga miljökostnaderna har uppskattats till minst 60 miljarder kronor per år i Sverige. Mot den bakgrunden kan det vara tveksamt om vissa företag är lönsamma sett från ett samhällsekonomiskt perspektiv. De kostnader som utsläpp orsakar i form av korrosion på byggnader, minskad avkastning i jord- och skogsbruk, ökade sjukvårdskostnader, minskat rekreativvärde. m. m.

kan överstiga värdet av nyttigheter som produktionen skapar. Den materiella välfärd som skapas kan alltså ge en nettoförlust i livskvalitet om man också räknar in miljöskadorna.

Industrin måste stimuleras till större långsiktighet genom att miljökostnaderna förs in i företagen via miljöavgifter och skatt på råvaror. Miljöavgifter kan på det sättet bli ett effektivt instrument för att stimulera utvecklandet av miljövänligare produktionsmetoder, ett effektivt styrinstrument för samhället. Den företagsekonomiska kalkylen kan på det sättet vidgas till att återspegla de samhällsekonomiska värderingarna.

Hittills har punktbeskattning och avgifter använts framför allt för att finansiera statlig och annan offentlig verksamhet. se diagram.

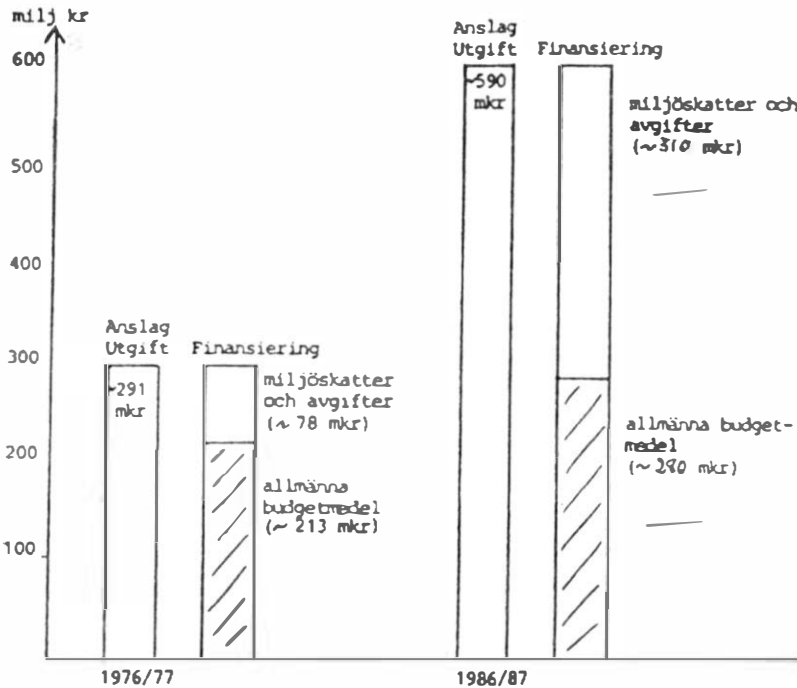

Diagram: De statliga miljöårsanslagen/utgifterna 1976/77 resp. 1986/87 och deras finansiering via allmänna budgetmedel resp. (miljö-)skatter/avgifter (löpande penningvärde!).

Räknar man i fast penningvärde har de samlade anslagen för miljöården minskat mellan 1976/77 och 1986/87.

Källa: Statens Naturvårdsverk.

I diagrammet har anslag/utgifter för 1986/87 beräknats enligt följande:

Myndighetskostnader (SNV, KemI, Konc.nämnden och Ist:s naturvårdsenheter)	250 milj. kr.
Naturvård (mark + förv.)	78 milj. kr.
Åtgärder mot försurningen	163 milj. kr.
Forskning + PMK	82 milj. kr.
Särskilda projekt	14 milj. kr.
Summa	587 milj. kr.

Miljöavgifter/-skatter

Prövning och tillsynenl. ML (avgifter)	30 milj. kr.
Täktavgifter	10 milj. kr.
Registreringar (KemI)	15 milj. kr.
Handelsgödsel- och bekämpningsmedelsavgift	100 milj. kr.
Skatt på dryckesförpackningar	80 milj. kr.
Särskild oljeavgift	<u>73 milj. kr.</u>
Summa	308 milj. kr.

Närmare 50 % av de statliga utgifterna för miljövärd finansieras nu med särskilda skatter och avgifter. Kommunernas tunga kostnadsposter för miljövärd, renhållning/avfallsbehandling och avlopp/avloppsreningsverk täcks i än högre grad av avgifter. I det senare fallet är det fråga om närmare 80 %.

Men skatter och avgifter kan användas i såväl finansierande som styrande syften. Förutom att finansiera verksamhet kan beskattning och avgifter t. ex. användas till att styra prisbildningen på naturresurser och andra produktionsfaktorer. Det kan bidra till att man får ut största möjliga effekt av knappa resurser och att främja en återanvändning.

Råvaruskatt

Det nuvarande skattesystemet har utformats under en period då tillgången på energi och råvaror betraktades som outtömlig. Svenska produkter kunde avsättas på en expanderande världsmarknad. Däremot rådde det brist på inhemsk arbetskraft. Skattebelastningen på produktionsfaktorn arbetskraft ökade under den här tiden.

För närvarande och för överskådlig tid gäller något annat. Naturresurserna är begränsade. Världsmarknaden expanderar långsamt och det råder i de flesta industriländer ett överskott på arbetskraft. I ett sådant läge aktualiseras behovet av en anpassning av skattesystemet till ändrade förhållanden.

Det finns flera motiv för att införa råvaruskatter. Det första är naturligtvis att rätta till de snedeffekter som blivit följden av samhällets tidigare ingrepp i prisbildningen på produktionsfaktorer. Ett annat är att minska efterfrågan på råvaror vars exploatering och användning medför miljöproblem. Ett tredje är att för framtiden spara knappa naturresurser. Ytterligare ett motiv är att helt enkelt skaffa en inkomstkälla till samhället.

Om knappa råvaror förses med relativt höga skatter och förnybara, lätt tillgängliga råvaror förses med låga skatter eller är skattefria så främjas en effektiv naturresurshantering.

Systemet med råvaruskatt skall inte medföra någon ökning av det totala skattetrycket för industrin i sin helhet. Ett införande av råvaruskatt bör innebära att det sker en överföring av belastningen från arbetskraft till energi och råvaruåtgång.

Vi anser att råvarubesättning först bör införas på energi. Det bör omfatta uran för elproduktion och importerade, miljökalliga fossilbränslen. För att åskådliggöra vad en sådan skatt skulle kunna inbringa kan som exempel nämnas att 1 öre/kWh termisk effekt av uran ger ca 2 miljarder kronor, 100 kr./m³ olja ger ca 1,3 miljarder kronor och 50 kr./ton kol ger ca 125 milj. kr.

Energibesättningen måste även i fortsättningen främst utformas från energipolitiska utgångspunkter men också från stabiliseringspolitiska. På så sätt bör i stället skatten på arbete kunna pressas ner. Om en höjning av energiskatten genomförs i kombination med sänkningar av inkomstskatten och andra skatter på arbete och arbetande kapital behöver inte det svenska näringslivets konkurrenskraft försämrats. Dessutom uppnås en regionalpolitiskt riktigare avvägning av skattebördan.

Eftersom en energiskatt syftar till att dels minska användningen av beskattade energislag, dels inbringa medel till statskassan, kommer skatteunderlaget successivt att minska. På så sätt sänks det totala skattetrycket. Detta bör kompenseras av att användandet av inhemska energikällor stimuleras. Tillväxt och sysselsättning inom landet påverkas positivt liksom bytesbalansen.

Vi tror att råvaruskatten kan vara ett bra sätt att utnyttja de positiva delarna i en miljömässigt anpassad marknadsekonomi. Vi anser att den sittande skatteutredningen bör ges direktiv att utarbeta förslag till råvaruskatt och till en motsvarande minskning av skatten på arbete.

Miljöavgifter

Miljöavgifterna måste utvecklas till ett nytt medel i miljöpolitiken. Detta bör användas parallellt med att det på ett antal områden tas politiska beslut som sätter absoluta gränser för miljöfarliga utsläpp.

En utsläppsavgift skall under de tillåtna gränserna stimulera företagen att minska utsläppen. Principen måste alltså vara att genom lagstiftning sätta ett tak för miljöstörande utsläpp och sedan lägga avgifter på alla utsläpp under det taket. Det kan alltså aldrig bli fråga om att "köpa sig fri" att förstöra miljön. Ingen miljöförstöring, som orsakar samhället kostnader, skall vara gratis för den som förorsakar den. Vi avvisar därför de idéer om handel med utsläppsrätter som har framförts även i Sverige.

Av tekniska skäl bör avgiften i ett första steg tas ut för utsläpp från industrier och energianläggningar. Den snabba utvecklingen av analysinstrument för rökgasutsläpp skapar helt nya möjligheter för kontroll av luftutsläpp. Det kommer att vara tekniskt möjligt att genom dessa kontrollsystem beräkna utsläppsmängderna och därmed kontrollera att de avgifter som skall betalas verkligen erläggs.

Regeringen bör snarast utarbeta förslag till miljöavgifter utöver svaveldioxid, på freonanvändning, organiska lösningsmedel, kväveoxider från förbränningsanläggningar och industriprocesser, samt av klorföreningar och klorerade ligninrester i vatten. Även andra utsläpp kan komma att avgiftsbeläggas.

Utsläppen av svavel ger en rad direkta och indirekta kostnader. Det kan vara regionala effekter då luftföroreningar sprids över mycket stora områden. Som exempel kan nämnas skogen (produktivitet, rekreationsvärde, fastighetsvärde m. m.), åkermarken (produktivitet), sjöar och vattendrag (insjöfiske, rekreationsvärde), hälsa (dricksvatten) samt korrosion.

Dessutom förekommer lokala effekter samt föroreningsverkan på växtlighet (skog, grödor m. m.), korrosion på metallkonstruktioner och kulturminnen, samt hälsoeffekter (luftföroreningar).

I dag är inte alla poster möjliga att exakt kostnadsberäkna. En möjlighet är att beräkna de samhällsekonomiska marginalintäkterna, dvs. den uteblivna kostnaden, som blir resultatet av minskade svavelutsläpp.

Att beräkningen görs på marginalen innebär att den inte visar totalkostnader av rening eller effekter. Den visar i stället kostnad/intäkt per ton svavel minskat utsläpp, vid en viss antagen utsläppsmängd för samhället som helhet.

En sådan beräkning visar att den samhällsekonomiska marginalintäkten för minskade svavelutsläpp är omkring 13 000 kr./ton utsläppt svavel. Den verkliga kostnaden för utsläppen av ett ton svavel är förmodligen högre då de flesta effekter är svårkvantifierbara ekonomiskt. Samhällsekonomiskt är det alltså motiverat att lägga en avgift på 13 000 kr./ton på svavelutsläppen. Vi föreslår nu att en avgift på 3 000 kr./ton svaveldioxid tas ut i ett första steg.

Obligatorisk ansvarsförsäkring

Inom det svenska näringslivet används och saluförs ca 70 000 olika kemiska ämnen. Bara för en begränsad del av dem finns en ordentlig dokumentation av miljö- och hälsorisker. 10 000-tals kemiska ämnen uppfyller inte vad lagen om kemiska produkter stadgar om "tillfredsställande utredning av vilka hälso- eller miljökador som produkten kan orsaka" (6 §).

Vi anser att tillverkare och importörer av kemikalier skall åläggas att ta en ansvarsförsäkring för sina produkter för att förstärka kontrollen av kemikalier. Försäkringsbolagen sätter då premien efter hur man bedömer riskerna. Man gör det bl. a. utifrån de vetenskapliga undersökningar som företaget har redovisat. En ytterligare bedömningsgrund är om företaget hittills visat sig komma med såväl säkra produkter som korrekta redovisningar av gjorda undersökningar.

En viktig bieffekt är att ökade resurser från såväl företag som försäkringsbolag kommer att satsas på forskning och analyser på miljöområdet.

Internationell luftvårdsfond

Det måste inrättas en ekonomisk fond för arbetet med att komma till rätta med Europas luftföroreningsproblem. Fonden bör byggas upp genom avgiftsuttag på fossila bränslen. Efter en prioritering från miljösynpunkt bland befintliga fossilt eldade anläggningar och med beaktande av ländernas ekonomiska förutsättningar kan en fördelning göras av fonderade medel via lån eller bidrag. Medlen bör utnyttjas för åtgärder som syftar till minskade

försurande utsläpp. Det kan ske genom effektivare reningsmetoder, effektivare energianvändning och övergång till mindre fösurande energislag. Stimulanser till investeringar är en förutsättning för att det skall bli möjligt för ekonomiskt svagare länder att inom rimlig tid satsa på bättre rening och mindre fösurande utsläpp. Detta är av stor betydelse för föroreningsbekämpningen också i vårt land.

Riksdagens majoritet biföll centerns förslag, men regeringen har underlåtit att tillräckligt driva frågan vidare internationellt, trots att tanken nått internationellt intresse och uppmärksamhet. Förslaget har t. ex. fått stöd genom att Brundtlandkommissionen har förordat ett liknande system för en internationell miljöfond.

Vi anser att regeringen måste redovisa vilka åtgärder den vidtagit för att förverkliga riksdagens beslut.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

[att riksdagen hos regeringen begär att inkomstskatteutredningen ges tilläggsdirektiv att utarbeta ett förslag till råvaruskatt i enlighet med vad som anförts i motionen.¹]

1. att riksdagen uttalar vad som i motionen anförts om behovet av miljöavgifter som ett instrument i miljöpolitiken.

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag att belasta svaveldioxidutsläpp med en avgift om 3 000 kr./ton,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om miljöavgifter på miljöfarliga utsläpp i enlighet med motionen.

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om en obligatorisk ansvarsförsäkring för kemikalier.²]

4. att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att förverkliga riksdagens beslut om en internationell luftvårdsfond.

Stockholm den 22 januari 1988

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Karin Söder (c)

Nils G Åsling (c)

Gunnar Björk (c)

Britta Hammarbacken (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Görel Thurdin (c)

Gunnel Jonäng (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunilla André (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

¹ 1987/88:Sk.383

² 1987/88:L.612